

ره‌خه‌گرانی درامای جومعه و قایروسی سلیمانچیتی

ناسیار عهول

- که‌نه‌دا -

ماوه‌یه‌ک بهر له ئیستا له سایقی کوردستانپوست دا بابه‌تیکم له‌سه‌ر درامای ته‌له‌فزیونی "جومعه" ی حسین میسری بهرچاو که‌وت له‌ژیر ناوی "حسین میسری قایروسی درامای که‌نالی کوردسات .." له نووسینی بورهان هه‌ژار ناویک.

بهر له‌مه‌ش له کوردستان تیت دا که‌سیک به ناوی کارزان عه‌لی بابه‌تیککی سه‌باره‌ت به هه‌مان دراما له‌ژیر ناویشانی "حسین میسری سووکایه‌تی به خه‌لکی شاری سلیمانی ده‌کات" بلاو کردبووه‌وه. هه‌ر هه‌مان بابه‌ت دواتر له هه‌فته‌نامه‌ی هاوالاتی ژماره (200) دا بلاو بووه‌وه. کارزان عه‌لی له کۆتایی نووسینه‌که‌ی کوردستان تیت دا وتبووی: "هه‌مووشمان ده‌زانین که حسین میسری خه‌لکی سلیمانی نییه بۆیه سووکایه‌تی به‌و شاره ده‌کات". به‌لام دیاربوو سه‌ره‌پرشتکارانی هاوالاتی هه‌ستیان به پرپووچی نه‌و رسته‌یه‌ی کۆتایی بابه‌ته‌که کردبوو، بۆیه له بلاو کردنه‌وه‌یدا لای خۆیان نه‌و رسته‌یه‌یان له بابه‌ته‌که ده‌ره‌هینابوو.

مه‌به‌ستی من لیره‌دا نه‌وه نییه قسه له‌سه‌ر درامای ته‌له‌فزیونی "جومعه" بکه‌م؛ که ره‌خه‌نی خۆم لێی هه‌یه و یه‌ک دنیا ئیشکالیات و که‌م و کوری تیا نه‌بینم. هه‌ر له هه‌له‌بژاردنی ناوی دراما که‌وه بگره تا نه‌گاته نه‌و ناوه سوواوانه‌ی له کاره‌کنه‌ره‌کان نراون، دیالۆگه‌کان، ناکارامه‌یی له به‌کار هینانی کامیرادا، لاوازیی به‌شیککی زۆر له نه‌کنه‌ره‌کان له ته‌جسید کردنی رۆله پیسپیر دراوه‌کانیان، ناوه‌رۆکی چیرۆکی دراما که، ته‌نانه‌ت کاتی پیشکه‌شکردنی دراما که به دیاریکراوی له مانگی ره‌مه‌زان دا که بۆنه‌یه‌کی نیسلامییه و پیشکه‌شکردنه‌که‌ی له‌و کاته‌دا به راسته‌وخۆیان ناراسته‌وخۆ مه‌به‌ست لێی شیرین کردنی مانگی ره‌مه‌زانه له زه‌هنی خه‌لکدا و دیاریشه‌ نه‌مه خزمه‌ت به چی کلتورویکی کۆنه‌پاریز و دواکه‌وتوو ده‌کات. هه‌ریه‌ک له‌و پروانه‌ی دراما که که‌ ناوم هینان قسه‌ی زۆر هه‌له‌گرن، به‌لام وه‌ک و وتم باس لیکردنی نه‌و بابه‌تانه مه‌به‌ستی نه‌م نووسینه نییه.

نه‌وه‌ی زیاتر وای لێ کردم نه‌م چهند دیره بنووسم ره‌خه‌نی ئاست نزم و پروکه‌شانه‌ی هه‌ندی که‌سه که نه‌خۆشیی ناوچه‌گه‌راییی و شارچیتی (که به تایبه‌ت له سلیمانیدا دیاره‌یه‌کی تا راده‌یه‌ک به‌رچاوه) ناستی هۆشیارییانی وا دابه‌زاندوو که سووکایه‌تی کردن به شار و شارۆچکه‌کانی تری کوردستان به لایانه‌وه زۆر کاریکی ئاسایی بی‌ت و هه‌مان کاتیش موباله‌غه پیکردن و زیاده‌ره‌ویی له پیاه‌له‌دان و هه‌له‌نان سلیمانیدا بکه‌ن به مه‌سه‌له‌یه‌کی مه‌به‌هئیی.

نه‌م به‌ریز بورهان هه‌ژاره‌ش نه‌کری وه‌ک نمونه‌یه‌کی نه‌و جوهره که‌سانه چاو لێ بکری. به خۆیندنه‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌ی نه‌م زاته، خۆینهر یه‌کسه‌ر نه‌توانیت نه‌و راستییه درک پێ بکات که هانده‌ری سه‌ره‌کی نه‌و بۆ نووسینی نه‌و بابه‌ته‌ی هزری ناوچه‌گه‌ریی و شارچیتی بووه نه‌ک دل‌سۆزیی بۆ هونه‌ر و درامای کوردیی. کاتیک نه‌و نووسینه ده‌خوینیته‌وه پێش هه‌موو شتییک هه‌ست به تووره و ترویی نووسه‌ره‌که‌ی ده‌که‌یت. ره‌نگه هه‌ر نه‌م تووره‌یی و جینوفروشییه هۆی نه‌وه بی‌ت که نه‌و که‌سه‌ی کردوو به‌و ئینسانه ناوچه‌په‌رسته. ره‌نگیشه ناوچه‌په‌رستییه که وا به‌رچاوی لێل کردوویی و ناوا تووره‌ی کردوویی که به بێ حساب جینو ببه‌شیته‌وه و قسه‌ی ره‌ق دژ به شاره‌کانی تر و خه‌لکانی نه‌و شارانه به با بکات.

رەخنە لە کار و بەرھەمی کەسێک کارێکی زۆر ئاساییە و بگرە زۆر ئیجابیشە. بەلام من وا ھەست ئەکەم لای ھەندی کەس (بە تاییەتی لەو رەخنەدا کە سەبارەت بە درامای جومعەى حسین میسری نووسران) کار لە رەخنە دەرچوو و گەشتۆتە قسەى ناشیرین و ناو و ناتۆرە لێنانی بێ مانا و ھیرش کردنە سەر ھەندی تاییەتاییەتی (private) ئەو کابرایە. تەنانەت لای ھەندیکی تریان ھەر بە حسین میسرییەو ھەوستان بەلکو مەسەلەکەیان قۆزۆتۆتووە و بێ شەرمانە سووکایەتی بەو شارەش دەکەن کە ئەو نووسەرەى تیا لە دایک بوو.

سەیریکی ئەم ووشانە کەن کە بورھان ھەژار لە نووسینە کەیدا بە ئەعساییکی زۆر گەرمەووە بەرامبەر بە حسین میسری بەکارى دەھێتت: "رەشەووی بێ سەوادیت"، "فەریکەییەکی نەخویندەوار"، "مەسینە ھەلگەر"، "مەخلوقی عەجیب"، "وەرین"، "دەرھینەر و مەر ھینەر". ئەو ڕوو بە حسین میسری ئەلێت: "... سووکایەتی بە باژێرێکی وەک سلیمانییەو دەکەیت و پیرای کە ھیچ زانیاری و بەلەدیت لەسەر دیرۆکی ژبانی کۆمەلایەتی و رەوتی خەبات و تیکۆشانییەو نیە و نازانیت، ئەو ھەموو ناماقولێ و شەکر شکاندن لە چیە...؟". بە راستی ديارە ئەم شارە زۆر بەختەووە کە رۆشنیری وەک ئەم کاک بورھانەى تیا ھەلگەوتوووە تا بیبارێزی لە "مەخلوق" و کەسانی "عەجیب" و غەریب بەم شارە. دەکرێ پرساریکی وا لەو بەرپزەر بکریت: تیا "دیرۆکی ژبانی کۆمەلایەتی" چییە؟ وە چەند پتووستە بۆ کەسێک کە لە شارێکی تری کوردستانەووە بچیتە سلیمانی تا بە باشی شارەزای ئەو "دیرۆکە" بێت، لە کاتیکی کە خۆی ھاوزمان و ھاوولات و ھاوئەتەووی خەلکی ئەو شارەییە؟

لە دیرۆکی ئەو برگەییە سەرەووەدا، کاک ھەژار شەرپۆرۆشتنە کەى بە حسین میسری ئەگەینتە ئەووی کە گوايە ئەو تەنانەت ناگاداری "رەوتی خەبات و تیکۆشان"ی شارە کە نییە. ھەر بەمەشەووە ناوەستی و دەلی: "دیارە ھەستی ھیندە سس (بروانە ئەم ووشەییە!!) بوو کە کاریگەری دیکۆری چاچخانەى گەل (شعب) یش لەسەر نەبوو کە نزیکی بیست ساڵ دەبێت لە سلیمانیدا پتێ ناشابوو". بۆ کەسێک کە ئەو شارەى نەدیپێ ناخۆ و بزانی ئەو چاچخانەى شەعبە چییە؛ کە خۆی لە چاچخانەییەکی شەعبی زیاتر ھیچ رەنگ و سیمای شوپێکی شارستانی ئەوتۆی پتووە نییە. یان وەکو بلیی لە شارێکی وەکو کەرکوک چاچخانەى وەک چاچخانەى شەعبی تیا نەبێت!

کەسێک ئەتوانی لەو بەرپزەر پرسی: ئەگەر کەسێک کە دوای زیاتر لە بیست ساڵ ژبان لە شارێکی تری ھاوزمان و ھاوکلتوری خۆیدا فیر نەبێ و نەتوانی شارەزاییەکی ئەوتۆ پەیدا بکات سەبارەت بەو شارە، ئەى بۆ کەسیکی وەک بەرپزرت چەندت دەوی تا لە ولاتیکی تردا، کە زمان و کلتور و دیرۆک و جوگرافیای جیاووزە، تا شارەزای، خۆت ووتەنی، "دیرۆکی ژبانی کۆمەلایەتی"یان بێت؟

من پتیم وایە ھەر ئەووی کە ئەو لە جیاتی ئەووی بەرھەمە ھونەرییە کە ھەلسەنگینی، دی بە قسەى ناشیرین ھیرش ئەکاتە سەر خاوەنی بەرھەمە کە و باس لە شتی تاییەتی ئەو کەسە دەکات، کە ھیچ پەيوەندییەکی بە بەرھەمە کەووە نییە، ئەمە تەنھا مانای ئەوویە کە ئەو تا ئیستا لە تەپۆتۆزی ناوچە گەرایى پاک نەبوو تەووە، وە ھیچ فییری "دیرۆکی ژبانی کۆمەلایەتی" ئەوروپا بە گشتی و ئەو شارەى لێ دەژی بە تاییەتی نەبوو و ناشی.

ئەو بە حسین میسری دەلێت: "وەک یەکی نەتەناسی و نەزانی تۆ کتیی و چ کارەیت و ھەبوون و سەنگت لە نپوھندی ھونەریی و رەوتی شانۆکاراندا لە کۆئیدایە و ... ھتد". سەیری ئەم تیرووانج ھاویشتنە بازارییە بکەن! ئەمە زیاتر لە قسەى خەلکانی بازاریی دەچیت تا ئەووی ھەلسەنگاندن یان رەخنە کردنی کارە ھونەرییە کەى میسری بێت.

ئەو ھەر بەردەوام دەبى لە سووکايەتی کردن بە شەخسى ئەو كەسە و ئىنجا دیتە سەر نازناوەكەى، كە ئەو شتىكى زۆر شەخسىيە، وە دەلئ: "ئەم كابراییە بە شانازییەو نازناوی خۆی کردوو بە میسری بە بی ئەوێ نە سیما و ئەدگاری لە میسرییان بچیت و نە ئەو ولاتەشی دییت، وەك (دەشلین) تەنیا جارێك وەك چایچەك، بۆ ماوەی چەند مانگیك لە ناوەرستی حەفناکاندا لە یەكێ لەو شاری یاریانەى (مدینه العاب) كەركو كدا کاریکردوو كە میسرییەکان هینایانە زۆربەى شارەکانی عێراقووە". جارێ با سەیری ئەم مەزەلەییە بکەین كە (حسین میسری، میسری نەدیو و كەچی نازناوی خۆی کردوو بە میسری) ! جا توخوا ئیو بەلین ئەمەش بوو بە رەخنە؟! یان ئەو شویتیکى تری دیشی و دەیهوی بە ھەر شێوێك بوو بورکانی توورەبوونی خۆی دامرکینیتەو. ئەگینا لە چی یاسا و ریسایە کدا ھاتوو کە ئەگەر كەسێك شویتیکى نەدییت بۆی نییە بیكا بە نازناوی خۆی؟ خۆ گەر وابێ ئەو ھونەرمەند حیکمەت ھیندی ھەر زۆر دوور رۆیشتوو و رەخنە كە زۆر بە خەستی پای ئەو دەگریتەو!

ھەر سەبارەت بەو برگەییە سەرەو، لای ھەموومان ئاشکرایە میسری لە عێراقدا نەبوو. میسری بە زۆری لە کاتی شەری عێراق و ئێران و لە سەرەتای ھەشتاکانەو پەیدا بوون لە عێراق. ئەو دەلئ "وەك دەشلین"، كە زۆر سەیرە نووسەرێك سەرچاوەی بەلگەکانی بگەریتەو بو (وا دەلئ و .. وتیان و .. بیستوو ..)، كە گوايە حسین میسری چایچی بوو. دیار نییە نووسەر لێرەدا مەبەستی چییە. ئایا مەبەستی سوكایەتی بە حسین میسری بکات یان بە پیشەى چایچیتى؟ رەنگیشە مەبەستی ئەو بێ كە ئەوێ رۆژێك چایچیتى کرد ئیتر بۆی نییە كاری ھونەری بکات و عەییە!!

ئەو لە سەرەتای نووسینە كەیدا ئەلئ: "دەرھەق بە رەوتی درامای كوردی ھەزار". دوایش لە شویتیکى تردا دەلئ: "ھەمووشمان ئەو راستیە باشدەزانین كە بۆچی لەلایەن زۆربەى كەسانی لێھاتووی بزافی شانۆی ئەورۆكەو، لە وەرپن و كارەکانی نایەنە وەرەم". دیارە ئەم بورھان ھەزارە زۆر داماو و نابەلەدە لە بواری ھونەرییدا، ئەگینا شانۆ و كاری شانۆی لە گەل درامای تەلەفزیۆنیدا دوو شتی جیاوازن، ھەر لە شوین و رووناکی و وینەگرتەو بگرە تا دەگاتە تەنانەت كاری نواندینش تیااندا. ئینجا نازانین ئەو چاوەرپى چی لەم "لێھاتووانەى بزافی شانۆی" كوردی دەكات! وە ئەگەر ئیمە كەسانی وا لێھاتوومان ھەییە، ئەى كوا بەرھەمە لێھاتووەکانیان؟

ھەموو ئاگادارین كە حسین میسری وا بۆ زیاتر لە پینچ سالی بە بەردەوامی لەو بۆنە ئیسلامییەدا بەرھەمی زۆر و بۆر پیشكەش دەكا. ئەو بۆچی تا ئیستا یەكێك لەو "لێھاتوو"انە ھەر ھیچ نەبێ شتیکیان لە مستەوای شتەکانی ئەودا پیشكەش نەکردوو؟ من ھەست دەكەم درامای كوردی لە ئاستیکى نزمدايە و زۆر دەستكورتە. بەلام لەگەل ئەو شەگیاں بەوھەیە كە ئەو تاك و تەرا ھونەریشانەى كورد كە بەرھەمەکانیان لە چەند فستیڤالیكی جیھانییدا خەلاتیان بە دەست ھیناوە تا ئیستا ھیچیان خەلكی شاركەى كاك بورھان و ھاویرەكانی نەبوون، ئەگینا ئیستا رێك ئەو شارەیان لەگەل ھۆلیوود دا بەراورد دەكرد.

ئەو لە شویتیکى تردا ئەنوو سیٹ: "ھەرگیز دیمەن و دیکۆری چایخانەكەى وەستا جومعە لەو ناچیت لە شوین و جیگەییەكى ناوبازاری شاردای بیت و تەنانەت نزیك بە (گەرماو).. زیاتر ئەو دیکۆرە لاواز و ناھونەرییە لە كەپریكى لاری دەفەرێكى دووری چۆل دەچوو، وەك لەوێ لە ناوجەرگەى شارێكدا بیت و لای جەنابیشى باس لە شارێكى وەك سلیمانی بكریت .. لە راستیدا بە شێوێ ئەو چایخانانە دەچوو كە لە كەركوك دا ھەییە بە ناوی (حەسیرەكان) بەردەم گەرەكى ئیمام قاسم ...". ئیمە ھەموومان دەزانین ئەو دیمەنە حەیبەر و ناشیرینە لە چایخانە نەدەچوو، وە مرۆف شەرمەزار دەبێ لای كەسێكى بێگانە بلئ ئەو دیمەن كافی—café یەكى ناوشاری ولاتەكەى منە. بەلام ئەگەر تۆزێك بە ووردی دێقەتی ئەو چەند دێرە ئیقتیاسكراوێ سەرەو بەدەین، بۆمان

دوره که وئ که نووسره که ی خویشی نازانیت چی ئه لئ. له لایه ک ئه لئ که چایخانه که له شوین و جیگه یه کی ناوبازاری شار ناچیت و له لایه کی تر ده لیت که گوايه به شیوه ی ئه و چایخانه ده چیت که له ناو که رکوکدا هه یه! جا نازانم رق و کینه ی به رامبه ر به شاری که رکوک وای لیکردوه بکه ویته ئه و لژزه لژزه، یان لای ئه و تنه ا سلیمان شاره؟ که من وا هه ست ده کم ئه وه ی دووه میان بیت. چونکه ئه گه ر حسین میسری خه لکی هه ولتیریش بوایه ئه وه ئه و له وه که متری به و شاره ش نه ده کرد.

بورهان هه ژار تووره یه چونکه وا هه ست ده کات که حسین میسری سووکایه تی به شاره که ی کردوه. ئایا حه ق نییه بیرسین ئه ی باشه کابرا ئه وه ی تۆ سووکایه تی نییه به شاریکی وه کو که رکوک، کاتی دیمه نی شاریک به که پریکی لاپنی دووری چۆل به راورد ده که ی؟ ئه ری نازانم ئه مجاره ش پیمان و تووی یان هه ر خۆت شاره زای "دیرۆکی ژیا نی کۆمه لایه تی" شاری که رکوکیت؟ پیمان نالییت ئه مه ت له چی سه رچاوه یه که وه وه رگرت که له که رکوک به ناوی "حه سیره کان، له به رده م گه ره کی ئیمام قاسم" چایخانه ی حه سیره هه یه؟! تنه ا ئه وه نده یه له که رکوک تنه ا جاده یه ک هه یه به ناوی "حه سیره که" که ئه ویش هه یچ په یوه ندی به چایخانه ی حه سیره و مه سیره وه نییه.

نازانم ئه م به رپزه و هاویرانی ئه یانه وئ چیمان یه بلین کاتیک ئاوا سلیمان زیاد له پیوست هه لده کیشن و موباله یه پیوه ده که ن له سه ر حه سا ی شاره کانی تری کوردستان. کار گه یشتۆ ته راده یه ک ریک ئه لئ به راوردی پاریس به کابول ده که ن. ئه و شانازی به و رۆژانه وه ده کا که له سه رده می حوکی رژی می به عسدا خه لکی که رکوک بۆیان نه بوو به زمانی کوردی قسه ش بکه ن و، تا که په یمانگای هونه ری (په یمانگای هونه ره جوانه کان) له کوردستاندا له شاری سلیمان بوو، وه زۆریه ی ئه و هونه رمه ندانه ی که له په یمانگاکه دا ده رسیان ده ووته وه، که پیک هاتبوون له باشترین هونه رمه ندانی ئه و شاره، به عسی بوون و، وه هه ر که سینک ئه گه ر به عسی نه بوایه له و په یمانگایه وه رنه ده گه را.

من له گه ل ریزم بۆ ئه و شاره و هه موو شاره کانی تری کوردستان، لیره دا مه به ستم نییه سووکایه تی به و شاره بکه م، تنه ا ئه وه نه یی که بیر کاک بورهان هه ژار و هاویرانی بینمه وه که جیگا و رینگای ئه و شاره یه کجار به و شیوه یه نییه که ئه وان باسی ده که ن و زیاد له پیوستی پیوه ده نین، وه ک ئه وه ی ئیمه هه ر به فیعلی ئاگاداری ژیا ن و دیرۆکی باش و خراپی شاریکی تر له ولاته که ی خۆماندا نه یین.

نووسه ر له نووسینه که یدا داوا له هه موو قه له میکی ئازا و چاونه ترس ده کات، خۆی ئاسا، "تا هیزیا ن تیا به سه رزه نشتی ئه و بیر و بۆچونه گه ر و ناته بایه ی حسین میسری بکه ن که بۆ مه رامی ئه وانیه ی هانی ده دن سووکایه تی به پیرۆزی په یامی هونه ری دراما و شیواندی رووپه لی دیرۆکی گه شی شاری به ر خودان و پشه ره وی کوردایه تی سلیمانیه وه بکه ن". ئه م ناو و له قه ب بۆ دانانه بۆ شاره کان خوی هه ندی له نووسه ر و شاعیره عه ره ب و کورده کانی سه رده می به عسم بیر ئه هینتته وه که هه میشه وه سف و له قه بی گه وره گه وره و پر موباله غه یان ئه دایه پال شار و شارۆچکه و که سه کان و به و جۆره له به لاشه هه لیانده نان. من پیم وایه ئه گه ر ئه و درامایه بورهان ووتی "روپه لی دیرۆکی" ئه و شاره ی شیواندی و ناماقولی کردییت، ئه وه ناماقولییه ک به رامبه ر به هه موو شاره کانی کوردستان، نه ک تنه ا شاری سلیمان، کراوه.

سه یر که ن ئه و به رپزه داوا له نووسه ران ده کات دژ به سووکایه تی به شاری سلیمان بوه ستنه وه، به لام ئه مه هه ر خۆی له خۆیا به ناراسته و خۆ ئه کریت سووکایه تییه ک بیت به زۆریک له هونه رمه ندانی ئه و شاره. ئاخه ئیمه ئه زانین به شی گه وره ی ئه کتیره کانی ناو به ره مه که خه لکی سلیمانین. وه کو بلئ ئه و هه موو هونه رمه نده، له گه ل ریزم بۆیا ن، له روانگه ی کاک بورهان وه عه قلیان به وه دا

نه شكايې بلين: نه وه حسين تو باسي چي كه وكه بيك ده كه ي؟ وه نيمه وهك خه لكي شاري سلیماني خو مان بهو وينا كړدنه ي تو
بو شاره كه مان و بهو رووداوانه به نامو ده زانين. وهك شتيك حسين ميسري به قهولي نهو "دهر هينه ر و مهر هينه ر" وهك مهر نهو
هه موو نه كته رهي نهو شاره ي دايته پيش خوي و بچ نه وه ي نهوان به خويان زانبيت فيلمي پيوه ده ر كړدين.

كاكي نووسه ري ره خنه كاك بورهان به رده وام ده بچ له هه لچوون و هه لسه نگانده سهر و سه مه ره كانيدا، تا له شوي نيكي تري
ووتاره كه يدا نه لي: "دووباره سلاو و ريز له زوربه ي نهو به ريزانه ي نهوه چه ندينجاره رولي سه ره كي ده بين و سه ركه وتني
نوانديان هه يه له كاره كاندا و به تايه تي هه موو نافرته ته كان و نهواني تر". وه كو پيش تريش ووتم، نه م بورهان ناوه مه به ستي شتي تره
له نووسينه كه يدا و مه به ستي هه لسه نگاندي به ره مه هه هونه ريبه كه نييه. هه ر بويه له م چه ند دي ره بچ سه رويه رهي دواييدا وهك
جومه چيه ك به جومه نه كته ره كان هه لده سه نگيني كه "سه ركه وتني نوانديان هه يه". جا له سه ره تاوه نه لي "زوربه ي"، دواتر نه لي
"هه موو نافرته ته كان" و نينجا نه لي "نهواني تر" يش! نه ري خوينه ر نيوه هيج له م هه لسه نگانده حالي بوون!؟

له كو تاييدا هيوادارم روژي ك نووسه ران و رو شيراني شاري سلیماني خو مان به كز نه م جوړه نووسه راندا بچنه وه، كه هيج
مه سي جي ك له دوو تو لي نووسينه كانياندا نييه جگه له دروست كړدي بو شايي زياتر له نيوان ناوچه جيا جيا كاني كوردستاندا.

nasyarewl@yahoo.com

Jan. 2005